

Theatrum Europæum

Bogen

Theatrum Europæum od. Beschreib. aller u. jeder denckwürd. Geschichten, so sich hin. wider in der Welt, fürnämlich aber in Europa u. Teutschen Landen.... 1662.

Theatrum Europæum er et af **1600-tallets berømteste europæiske årbogsværker**. I sin fulde udstrækning fylder det ikke færre end 21 bind à hver flere hundrede sider i kvartformat (hvor hver enkelt side måler et sted mellem 26 og 35 cm, svarende til en fjerdedel ("kvart") af et helt ark).

Værket dækker perioden **1618-1738** og udkom i flere, til dels uregelmæssige, omgange. Hvilket bl.a. førte til, at nogle af dets tidligste bind blev genudgivet flere gange. Af disse bind ejer skolen kun et enkelt, nemlig det første, der omhandler **årene fra 1618 til 1629**, og som blev trykt i året **1662**. Omfanget er på i alt 1.148 sider plus "det løse", bl.a. et omfangsrigt stikordsregister.

Blandt kendere er værket en **stor attraktion**, og det har været brugt som kilde til og illustration i talrige nyere historiebøger. Det skyldes ikke blot dets stofrigdom omkring emner som politik, krig og sociale begivenheder i samfundets top, som ikke findes andre steder. Men først og fremmest den store rigdom af kobberstukne fyrsteportrætter, slagscener, prospekter af byer, der eksisterer den dag i dag.

Ordet "theatrum" skal forstås som "skueplads" – d.v.s. den scene, hvor europæisk storpolitik udfoldede sig i **Trediveårskrigen og Solkongen Ludvig 14.s tidsalder**. Ordet "Europæum" antyder et europæisk perspektiv, selv om sproget er tysk. Faktisk betragtes værket i dag som et tidligt bidrag til opbygningen af en fælleseuropæisk identitet.

Forfatteren

Skolens bind af *Theatrum Europæum* er skrevet af den tyske krønike- og historieskriver **Johann Philipp Abelin**. Han levede sandsynligvis hele sit liv i Strasbourg, hvor han døde engang mellem **1634** og **1637**. Hans arbejde omfattede hovedsageligt oversættelser af historiske tekster for forskellige forlag i byen Frankfurt am Main. Hans kendteste værk er de to første bind af *Theatrum Europæum*.

Langt berømt er dog den person, der både illustrerede og udgav de første mange bind af værket: Den schweizisk-tyske raderer og forlægger, **Matthäus Merian den ældre (1593-1650)**. Han var ud af en kendt schweizisk pa-

tricierslægt i byen Basel, der efter studieophold i Strasbourg, Paris og Nederlandene slog sig ned i byen Frankfurt am Main i **1624**. Her overtog han sin svigerfaders forlagsvirksomhed. Han døde i Bad Schwalbach mellem det nuværende Wiesbaden og Koblenz.

Merians produktion af kobberstik er nærmest legendarisk og skal tælles i hundreder. De omfatter så godt som alle genrer: Landskaber, jagt- og slagscener, bibelillustrationer m.m. Han producerede billeder af hoffester såvel som portrætter af kendte kongelige og andre dignitarere, bl.a. den svenske kong **Gustaf Adolf** og feltherren **Albrecht von Wallenstein**. I en historisk sammenhæng var hans vigtigste billeder prospekter af en mængde byer og slotte i **1600-tallet** – Frankfurt, Stuttgart, Heidelberg og mange andre.

Baggrunden

1618 var i flere henseender et bemærkelsesværdigt år. I maj måned smed nogle protestantiske adelsmænd to kejserlige katolske råder ved navn **Martinitz** og **Slavata** samt en sekretær **ud af vinduet i det bøhmiske kancelli på borgen i Prag**. Mirakuløst overlevede de faldet. Protestanterne hævdede bagefter, at det var fordi de var landet i en mødding. Katolikkerne sagde derimod, at Jomfru Maria i sidste øjeblik havde grebet ind.

Senere samme år – nærmere betegnet i oktober – indtraf en om muligt endnu mere skæbnesvanger hændelse: Bønderne i en tjekkisk landsby så om aftenen klart og tydeligt en **komet** komme farende hen over himlen. Alle vidste, hvad det betød: Store ulykker var i vente. Gud var i færd med at ryste selve verdensaltet i dets grundvold.

Alt dette og meget mere kan studeres i skolens bind af *Theatrum Europæum* – i detaljer og i tekst og billeder. De to begivenheder udløste ganske rigtigt en af de største katastrofer i europæisk historie: **Trediveårskrigen (1618-48)**. De næste mange år væltede ulykkerne ind over hele det mellemeuropæiske, primært tysktalende område – men såmænd også Danmark og Haderslev. Alle små og store tyske stater var inddraget, også – og med mellemrum – hver og en af Europas stormagter, bl.a. Danmark-Norge. Til at begynde drejede krigen sig om religion – senere gik den over i regulær magt- og storpolitik.

Følgerne var katastrofale. Overalt hvor de hængende tropper trængte frem, fulgtes de af **plyndringer, brand, rædsel og sygdomme**. I dag mener historikerne, at Trediveårskrigen havde mærkbare følger til langt op i **1800-tallet**.